

Adnan Adıvar'ın kaleminden

“BİR ADAM GÖRDÜM”*

Princeton'un çok sakin bir caddesindeki beyaz boyalı, ahşap, bizim köşk dediğimiz tarzda bahçeli evler arasından gidiyorduk. Memleketimizin ve benim çok eski dostumuz merhum Dr. Gaites'in gelini bu evlerden birini işaret etti: “İşte Einstein burada oturur, yanındaki de bizim ev” deyince sevinçle sordum: “Onunla görüşüyor musunuz? —“Evet, iyi bir komşudur” dedi. Artık kendi kendime inandım ki ben bu adamı herhalde görebilirim; belki de konuşabilirim. XX. asrın ilim ve fikir aleminde en büyük sarsıntıyı yapmış bu büyük insanı görüp, onunla konuşup da ne yapacaktım; onu alakalandırarak ne söyleyebilecektim. Hep bunları düşündükçe onunla görüşmek için teşebbüs kuvvetim zayıflıyordu. Nihayet bir gün bana telefon ettiler.

—Einstein, sizi bugün çay vakti bekliyecek. Sevindim mi, korktum mu bilemem. Fakat artık ne de olsa o küçük evin alçak ve dar kapısından girecek, o büyük adamın yüksek ve geniş alını karşısına çıkacaktım. Bir mülakatçı gibi sualler hazırlamakta ne mana vardı? Onunla ne konuşacağımı ben de bilmiyordum. Fakat Princeton'daki Institute for Advanced Study'ye nasıl alındığımı öğrenmiştim. Enstitünün müessisi ve ilk müdürü A. Flexner, onunla konuşmuş ve şartları sormuştu. Koştuğu şartlar müdire o kadar mütevazı görünmüştü ki, “Ben bu bahsi sizinle değil, yaşama şartlarını daha iyi bilmesi lazım gelen refikanız ile konuşurum” demişti. Her şeye rağmen yaşama şartlarının en mütevazısına inmiş olduğunu o büyük alimin odasına girince ben de gördüm.

Mrs Gaites, beni kapıya kadar götürdü ve “kapıyı açacak olan Einstein'ın hemşiresidir haberiniz olsun” dedikten sonra açık kapının önünde duran kadına “İşte Doktor Adnan” dedi ve beni bıraktı.

Biraz sonra uzun beyaz saçlı bir büyük kafanın karşısında idim. Bir müddet birbirimize baktık; bu sırada dikkat ettim ki onun ayakları çıplaktır. Bana, kendisini hangi sıfatıyla ziyaret ettiğimi sordu. “Sadece bir ilim talibi

gibi” dedim. Onun, büyük fizikçi Philipp Frank'ın yazdığı ilmi biyografisini okuduğumu söyledim. Gülererek, o eserden memnun olduğunu söyledi.

İlk olarak izafiyet nazariyesinin avamileştirmeye asla gelmeyen bir nazariye olduğuna inandığımı sıkılarak söyledim. Beni bu vadiye konuşmağa teşvik edecek sözlerle taltif edince sıkılganlığım geçti. Yabancı aksanla ve fakat en doğru kelimeleri kullanarak İngilizce söylüyordu. Belki kendi dilile konuşmağı tercih eder diye kendisinin de talebelik ettiği Zurich'te bir müddet çalıştığımı ve o zamanın meşhur talebe pansiyonu olan Phoenix'de kaldığımı söyledim. Gözleri parladı. Phoenix, Phoenix, dedi. Sonra Berlin'de hocam Kraus'un tıbdan felsefeye geçtiğini, benim de onun gibi tıbdan ilim tarihine geçmeğe çalıştığımı söyledim. Kraus'u çok değerli ve hür düşünen bir kafa olarak tanıyordu. Son zamanlarda kendisiyle çok temas ettiğini söyledi. Fakat yine İngilizce olarak:

“Haklısınız, bu yeni nazariyelerin (benim nazariyem demedi) anlaşılması güç olduğu gibi avamileştirilmesi de güçtür. Onları anlamak için evvelkileri iyice hazmettikten sonra daha yenilerine karşı bir açlık duymuş olmak lazımdır” dedi. Bu sözleri söylerken yüzüme en tatlı bir bakışla bakan gözleri baktım. Karşısındaki insanın ta yüreğine işliyen ve baktıkça insanı alan bu gözleri, ben bir kere daha görmüşüm gibi geldi. Sonra buldum ki, o defa gördüğüm gözler bir sanatkarın gözleri idi; bunlar da bir alimin gözleri. Acaba ilim ve sanat ruh aleminde birbirile birleşiyor ve o alemin pencerelerinden gelen aydınlığın şuaları hep aynı kudreti mi taşıyordu?

Nazariyesinin felsefesini yapan bir Alman filozofunun kitabı hakkında, müsaadesini dileyerek, fikrimi söyledim.

—“Kendinizi üzmezsiniz, o izafiyet nazariyesini Kant'a bağlamaktan başka bir şey yapmış değildir” diye cevap verdi. O, benim anlatmak istediğimi bir cümle ile ne güzel ifade etmişti.

Musevi dini ile ilim arasındaki niza hakkında vaktile kendi söylemiş olduğu biraz karanlıkça bir cümlenin izahını rica ettim. Beni cidden büyük bir alime yakışacak vuzuhla tashih ve tenvir etti. Bir ara kendisi mizahtan bahsedecek oldu, ben de o sırada yaptığım belki yanlış bir müşahedeyi söyledim; dedim ki: “Amerikalılar bana kolaylıkla neşeye erişlen bahtiyar insanlar gibi geldi. Halbuki mesela Almanları, birasız, şarapsız, yalnız sözle neşelendirmek ne kadar güçtür.”

—“Almanların bu ruh haletine dikkat eden İtalyanlar onlara ‘la bestia seriosa’ lakabını takmışlardı” dedi ve gevrek bir kahkaha attı.

Tekaüt olarak çekildiği Institut'ye yine her gün muntazaman devam ettiğini iştmişti. Kendi sözlerinden anladım ki mekanik, elektro-mağnetik

* A.Adıvar bu yazısını, A.Einstein'ı Princeton'da ziyaret ettikten sonra, Nisan 1947'de yayımlamıştır. Aynı yazı, onun *Dur, Düşün* başlıklı kitabı (Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1950) içinde (s.195-197) tekrar yayımlanmıştır. Einstein ve Adıvar aynı yıl (1955) vefat etmiştir. 2005 yılı, her ikisinin de ölümünün 50.yılıdır. Adıvar'ın bu yazısını yayımlayarak her iki bilim adamını birlikte anmak istedik (editörün notu).

bütün fiziki hadiseleri bir tek saha kanunu içine sokacak ve bütün nazariyeleri tetvici edecek olan 'Birleşik saha' nazariyesi üzerinde hala çalışmaktadır.

Artık beni oturduğum yere mihlayan gözlerin ve ellerin cazibesinden kurtulmak için bir müddet önüme baktım. Kendisini daha fazla rahatsız etmek istemediğimi söyleyerek kalkmağa davrandım. "Zarar yok, daha oturunuz" dedi. 1935'te onu Paris'te Collège de France'da bir kürsüye davet etmişlerdi. Kabul edip etmediğini sordum. Kabule o zaman temayül ettiğini ve fakat teklifin arkası çıkmadığını söyledi. Ben de Fransızların bu tereddüdünün onu 4 sene sonra ikinci bir hicretten kurtardığını hatırlattım. Gözlerinde donuk bir şimşek çaktı; sadece "evet" dedi. Biraz sonra hemşiresi çay fincanlarını almak bahanesiyle odaya girince etrafımızda dolaşmasından anladım ki, kardeşinin fazla rahatsız edilmesine razı değildir. Çıkarken Einstein ikimizin de hal ve şanına bakarak "Allaha ısmarladık, ya bu, yahut öteki dünyada tekrar görüşürüz" dedi. Onun elini öpmek için garpta da bizde de olduğu gibi erkeklerin elini öpmek adeti olmasını ne kadar isterdim. (Nisan 1947)

İngiliz Edebiyatı Kurbanı Kütüphanesi
Dr. Öner

BİLGİ CUMHURİYETİ HABERLERİ

Edebiyat Fakültesi	
Ayniyat ders kitabı No.	31142
Ayniyat makbuz No.	
Erayat Ta.	
Fl.	5 Lira 00 kr.
Satış	Mediye